

Ostatnie pytanie, czy słowa Jezusa zostały przekazane w j. greckim (logia Jezusa)¹⁰? Na podstawie wykopalisk archeologicznych w Sefforis skłonni jesteśmy do pozytywnej odpowiedzi, zważywszy fakt, że Nazaret odległy był zaledwie 6 km od Sefforis. Jest nawet rzeczą możliwą, że Jezus wraz z rówieśnikami uczęszczał do teatru w Sefforis.

Wiedeń

KS. NORBERT MENDECKI

¹⁰ B. Schwank, *Ein griechisches Jesuslogion? Überlegungen zur Antwort Jesu auf die Steuerfrage (Mk 12, 16—17)*, w: N. Brox/A. Felber/W. L. Gombocz/M. Kertsch, *Anfänge der Theologie*. XARICTEION J. B. Bauer zum 60. Geburtstag, Graz 1987, 61—64.

O. Ludwik S. Mycielski OSB

ARCHEOLOGIA PALESTYNY ALBRIGHTA W WERSJI POLSKIEJ (1964)

Nakładem Państwowego Wydawnictwa Naukowego w Warszawie ukazała się w roku 1964 książka znakomitego archeologa Williama Foxwella Albrighta *Archeologia Palestyny* (z angielskiego przełożył Stanisław Majchrzak. Przekładu dokonano z wydania w roku 1960. Redaktor: Witold Tyloch).

Ponieważ Palestyna jest kolebką trzech wielkich religii świata — mojżeszowej, chrześcijańskiej i w pewnym sensie również mahomekańskiej — wielu bardzo ludzi w szerokim świecie i w naszej Polsce interesuje się tym krajem. Ogromnie interesują wyniki wykopalisk, wyniki badań naukowych. Książka jest czytana.

Biorąc jednak do ręki przekład „The Archeology of Palestine” nieświadomy podstęp Polak zostanie oszukany. W tekście dokonano bowiem szeregu tendencyjnych zmian — największe zaś fałszerstwo ukryte jest na samym końcu książki: zostało obcięte zakończenie, w którym Autor podsumowuje wyniki wykopalisk, wyciągając z nich ważne wnioski.

Znając oryginał — polską wersję z roku 1964 byłem prawdziwie zakłopotany. Napisałem więc do Wydawnictwa, do Tłumacza, do Redaktora, gdyż naprawdę „amputacja ta całkowicie zmienia sens i cel napisania tej książki” — jak stwierdził sam Autor po zapoznaniu się z kopią mojego listu do Wydawnictwa. Obecnie minęło już ponad 20 lat bez żadnej odpowiedzi... Być może więc, że dobrze się stanie, jeśli w „Ruchu Biblijnym i Liturgicznym” znajdzie Czytelnik *Archeologii Palestyny* kilka przynajmniej poprawek oraz zakończenie

książki — nieodzowne, jak widzieliśmy, dla jej właściwego zrozumienia. Może też zechce wpisać je do swojego egzemplarza, by ci, którzy go będą brali kiedyś do ręki, znaleźli w nim nie fałsz — lecz prawdę.

A zatem...

Na stronie 280 (wiersze 11 i 13 od góry) zamiast „legandy” powinno być „historie”... „Do tych dawnych historii”. A na samym dole zamiast zdania „negowanie mojszeszowego w istocie charakteru tradycji Pięcioksięgu byłoby przesadą” — powinno być: „negowanie mojszeszowego w istocie charakteru tradycji Pięcioksięgu wskazywałoby na kierowanie się tylko czystym superkrytycyzmem”¹.

Strona 308 (wiersze 9—11) — zdanie „Odkrycia archeologiczne ostatnich kilkudziesięciu lat w Egipcie i Palestynie dały podstawę do stwierdzenia, że wczesne chrześcijaństwo było specyficznym zjawiskiem historycznym” — w rzeczywistości brzmi: „Odkrycia archeologiczne ostatnich kilkudziesięciu lat w Egipcie i Palestynie dały podstawę do stwierdzenia, że wczesne chrześcijaństwo było zjawiskiem historycznym jedynym w swoim rodzaju”².

Strony 317—318 (od wiersza 7 od dołu strony 317) mają zakończenie w czterech zdaniach: „Choć więc archeologia może wyjaśnić historię i geografę starożytnej Palestyny, nie potrafi wytłumaczyć zjawiska wiary Izraela, które w historii świata było zjawiskiem wyjątkowym. Natomiast może pomóc w racjonalnym wyjaśnieniu tego czynnika i jego wyjątkowości. Może ona także wykazać absurdalność niektórych skrajnych poglądów sekciarskich, począwszy od niegdyś uznawanej doktryny natchnienia werbalnego Pisma świętego aż do dziwnych kaprysów zwolenników rzekomych właściwości magicznych niektórych liczb, miar i cyfr biblijnych. Przeciw tym i innym współczesnym formom starożytnej magii i różnym skrajnym poglądom archeologia prowadzi nieustanną wojnę”. KONIEC WERSJI POLSKIEJ.

Tymczasem w rzeczywistości Albright napisał na koniec tak: „Choć archeologia może tak bardzo oświetlić historię i geografę starożytnej Palestyny, nie może jednak wyjaśnić tego zasadniczego cudu, jakim jest wiara Izraela, pozostająca zjawiskiem jedynym w historii świata. Nie mniej jednak archeologia może niezwykle pomóc, by cud ten stał się możliwym do przyjęcia przez rozum inteligentnego człowieka, którego wizja rzeczywistości nie jest zacieśniona przez światopogląd materialistyczny. Może ona ukazać absurdalność krańcowych pozycji sekciarskich począwszy od uznawanej niegdyś doktryny o werbalnym natchnieniu Pisma św. — aż do dziwnych kaprysów tych, którzy wierzyli, że liczby, miary i jakieś cyfry biblijne mają właściwości przepowiedni. Przeciwko tym i innym współczesnym formom starożytnej magii archeologia prowadzi nieustanną wojnę i mało jest rzeczy

¹ Oryginał 225.

² Oryginał 248.

bardziej irytujących trzeźwego archeologa, jak widzieć wiarę religijną mieszaną z magią przez propagatorów taniego materializmu. Dla każdego, kto wierzy w historyczną misję Palestyny — jej archeologia ma wartość, która wynosi ją wysoko ponad poziom wytworów czysto ludzkich, z jakimi musi mieć ciągłe do czynienia, w krajinę gdzie historia i teologia dzielą tę samą wiarę w wieczne rzeczywistości egzystencji”. KONIEC ORYGINAŁU ANGIELSKIEGO⁸.

Tyniec

O. LUDWIK S. MYCIELSKI OSB

⁸ Str. 256.

Ks. Jerzy Chmiel

DEUTERO-IZAJASZ W NOWYM TESTAMENCIE. IV COLLOQUIUM BIBLIJNE W WIEDNIU

IV Colloquium biblijne w Wiedniu, które odbyło się w dniach 22—26 X 1986 r., miało za temat: „Deutero-Izajasz i jego recepcja w Nowym Testamencie”. W Colloquium wzięli udział — obok egzegetów austriackich — bibliści z Polski, Węgier, Czechosłowacji i NRD. Z Polski przyjechało 11 biblistów, spośród których dwóch wygłosiło referaty. Można więc stwierdzić, że zwiększa się udział polskich biblistów na wiedeńskich spotkaniach (poprzednie były w latach: 1980, 1982, 1984 — zob. sprawozdania w RBL).

Referat wstępny — traktowany jako wykład gościnny w Uniwersytecie Wiedeńskim — wygłosił N. Füglistner (Salzburg) nt.: „Deutero-Izajasz jako ewangelia”. A. Stiglmaier (Brixen-Bressanone) przedstawił sylwetkę Sługi Jahweh w oparciu o wybrane teksty Iz 41—53. J. Marböck (Graz) mówił o zapowiedzi i wypełnieniu w odniesieniu do tematyki Exodus i Syjonu w Iz 52, 7—12; 62, 1—12. O recepcji Iz 42 w Mt 12, 15—21 referował B. Tarjanyi (Budapeszt), a o interpretacji Iz 53, 7—8 w Dz 8, 32n — F. Rozman (Lubiana).

A oto dwa polskie wystąpienia.

Bp H. Muszyński (już obecnie ordynariusz wrocławski) przedstawił referat pt. „Trzy sposoby przebaczenia według Deutero-Izajasza: „już zapłacone”, czyli odpokutowane (Iz 40, 1—2); wolny dar Boży bez ludzkiej rekompensaty (Iz 43, 22—28) oraz poprzez zastępcze cierpienie i śmierć Sługi (Iz 53)”. Każdy dział tematyczny był rozpatrywany z punktu widzenia tekstu oraz jego interpretacji.

H. Langkammer (KUL) rozprawiał nt. „Iz 53 a 1 P 2, 21—25. O chrystologicznej interpretacji teologii cierpienia wg Iz 53”. Referat został podzielony na 5 części: a) analiza 1 P 2, 21—25 z punktu widzenia historii form i tradycji; b) wypowiedzi dotyczące Ebed-Jahweh Iz 53 w 1 P 2, 21—25; c) Pieśń o męce w 1 P 2, 21—25 a przedstawienie pojednania w NT; d) Tytuł Ebed-Jahweh w NT i pieśń o męce w 1 P 2, 21—25; e) pareneza o cierpieniu w 1 P 2, 18—25 i logika łaski. Referat ten pt. *Jes 53 und 1 Petr 2, 21—25. Zur christologischen Interpretation der*